

LITERATUURMUSEUM

A boy playing on the sea-shore

Ik had eigenlijk als motto een citaat uit Newton moeten gebruiken, die toch in het oog van de wereld geen mislukking was [...]: 'Ik weet niet hoe anderen mij zien, maar in mijn eigen ogen ben ik toch niet veel meer geweest dan een kleine jongen die aan het strand speelt en om zich te amuseren een steen of schelp oprapt omdat die gladder of mooier is dan een andere, terwijl... (mompelend)... terwijl the ocean... of... ik weet niet meer wat... o ja, terwijl de oceaan van de waarheid, ondoorvorst, vóór hem ligt.'

(Willem Frederik Hermans in *Vrij Nederland*, 2 april 1966)

Na de verschijning van *Nooit meer slapen* (1966) blijft Hermans in de daaropvolgende drukken de tekst herzien. Het gaat om kleine verbeteringen in de spelling en grammatica, maar ook om inhoudelijke wijzigingen die tot een beter begrip van de tekst moeten leiden. In het nawoord bij de vijftiende druk (1979) licht Hermans dat ook toe:

Voor een romanschrijver is het nooit te laat alsnog een punt te vervangen door een vraagteken, een komma door een dubbele punt, het ene woord door het andere en een alinea die te beknopt gebleken is om goed te worden begrepen, uit te breiden tot zij de bedoeling van de schrijver beter uitdrukt. (Nooit meer slapen, 'Bij de vijftiende druk', nawoord)

Een voorbeeld van een inhoudelijk aanpassing is de toevoeging van het motto bij de 24^e druk (1991). In het bovengenoemde *Vrij Nederland* -interview in 1966 geeft Hermans al aan dat hij het citaat van Newton had moeten opnemen. Uiteindelijk zal dit motto dus pas vijfentwintig jaar later een plek krijgen in het boek:

I do not know what I may appear to the world, but to myself I seem to have been only like a boy playing on the sea-shore, and diverting myself in now and then finding a smoother pebble or a prettier shell than ordinary, whilst the great ocean of truth lay all undiscovered before me.

SIR ISAAC NEWTON

Foto Rob Mostert

LITERATUURMUSEUM

Opdracht 1

[vraag 1]

Waarom denk je dat Hermans als motto juist een citaat van Isaac Newton heeft gekozen?

[vraag 2]

Op wie zou de 'boy playing on the sea-shore' volgens jou betrekking kunnen hebben? Licht je antwoord toe.

[vraag 3]

Wat voor beeld roepen de 'boy' en 'playing' hierbij op volgens jou?

[vraag 4]

Waarop zou de 'smoother pebble' of 'prettier shell' betrekking kunnen hebben?

[vraag 5]

Wat is volgens jou de betekenis van dit citaat?

Opdracht 2

Hermans zegt dat hij het motto had moeten toevoegen omdat *Nooit meer slapen* door sommigen niet begrepen wordt zoals hij het heeft bedoeld:

'Sommigen denken van dit boek dat het handelt over een geweldige mislukking. Dat heb ik eigenlijk niet zo bedoeld. Ik had eigenlijk als motto een citaat uit Newton moeten gebruiken (...)'

(Willem Frederik Hermans in *Vrij Nederland*, 2 april 1966)

[vraag 1]

Het falen van Alfred speelt ontegenzeggelijk een belangrijke rol *Nooit meer slapen*. Toch wil Hermans, door toevoeging van een motto van Newton, die 'in het oog van de wereld geen mislukking' is, het accent blijkbaar iets verleggen. Het gaat niet zozeer om Alfreds persoonlijke mislukking, maar om iets anders. Welke nuance wil Hermans volgens jou aanbrengen? Betrek wat het motto volgens jou betekent in je antwoord.

[vraag 2]

In deze opdracht heb je je nader verdiept in de betekenis van het motto bij *Nooit meer slapen*. Je weet bovendien iets over Hermans' beweegredenen om dit motto aan de roman toe te voegen. Heeft deze kennis gevolgen voor jouw persoonlijke interpretatie van de roman? Licht je antwoord toe.